

# UTJECAJ PROMJENA SUSTAVA LOKALNE SAMOUPRAVE NA RAZVOJ IZABRANIH OPĆINA I UPRAVNIH GRADOVA SJEVERNE HRVATSKE - STAVOVI I MIŠLJENJA LOKALNIH AKTERA

STRUČNI ČLANAK

VALENTINA VALJAK, ALEKSANDAR LUKIĆ

Godine 2022. navršava se točno 30 godina od donošenja *Zakona o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj* (NN 90/92; stupio na snagu 1993.), čime je započela uspostava sadašnjeg sustava lokalne samouprave u Republici Hrvatskoj. Novim zakonodavnim okvirom formirano je 20 županija i Grad Zagreb, 2 kotara (glinski i kninski) te 70 gradova i 419 općina. Time su nastale znatne promjene u upravno-teritorijalnom ustroju, koje su, osim u uvođenju županija, posebno vidljive u broju općina i njihovoj veličini. Nakon 1992., uslijedile su dodatne promjene, najznačajnije u 1997. Pitanje kojim se bavi ovaj rad je kako na provedene promjene upravno-teritorijalnog ustrojstva, prvenstveno na razvojne tendencije potaknute formiranjem novih jedinica lokalne samouprave, gledaju općinski načelnici i gradonačelnici te neki od ostalih aktera na lokalnoj razini, u četiri općine i Gradova Sjeverne Hrvatske.

**Ključne riječi:** upravno-teritorijalni ustroj, lokalna samouprava, intervju, Sjeverna Hrvatska

Sjevernu Hrvatsku u ovom radu čine Koprivničko-križevačka, Krapinsko-zagorska, Međimurska i Varaždinska županija (Magaš, 2013). Posljedica korjenitih promjena administrativno-teritorijalnog ustroja započelih 1992., koje su rezultirale do 2021. ustrojem ukupno 556 jedinica lokalne samouprave i to 428 općina, 128 gradova te 20 jedinica regionalne samouprave i Gradom Zagrebom s posebnim statusom grada i županije, vidljiva je i u Sjevernoj Hrvatskoj. Tako su iz 6 bivših općina Krapinsko-zagorske županije nastale 32 nove općine, iz 4 bivše općine Varaždinske županije nastalo je 28 manjih općina, iz 3 velike općine Koprivničko-križevačke županije nastalo 25 novih općina, dok je iz jedne velike

općine Međimurske županije nastalo čak 25 novih općina (tab. 1). To znači da je broj općina, u odnosu na stanje do 1992., povećan 5 puta u Krapinsko-zagorskoj, 7 puta u Varaždinskoj, 8 puta u Koprivničko-križevačkoj i čak 25 puta u Međimurskoj županiji. Za usporedbu, prosjek povećanja broja općina, nazvan mjera usitnjenosti u promatranom prostoru je gotovo 8 puta, dok je prosjek Hrvatske 5,5.

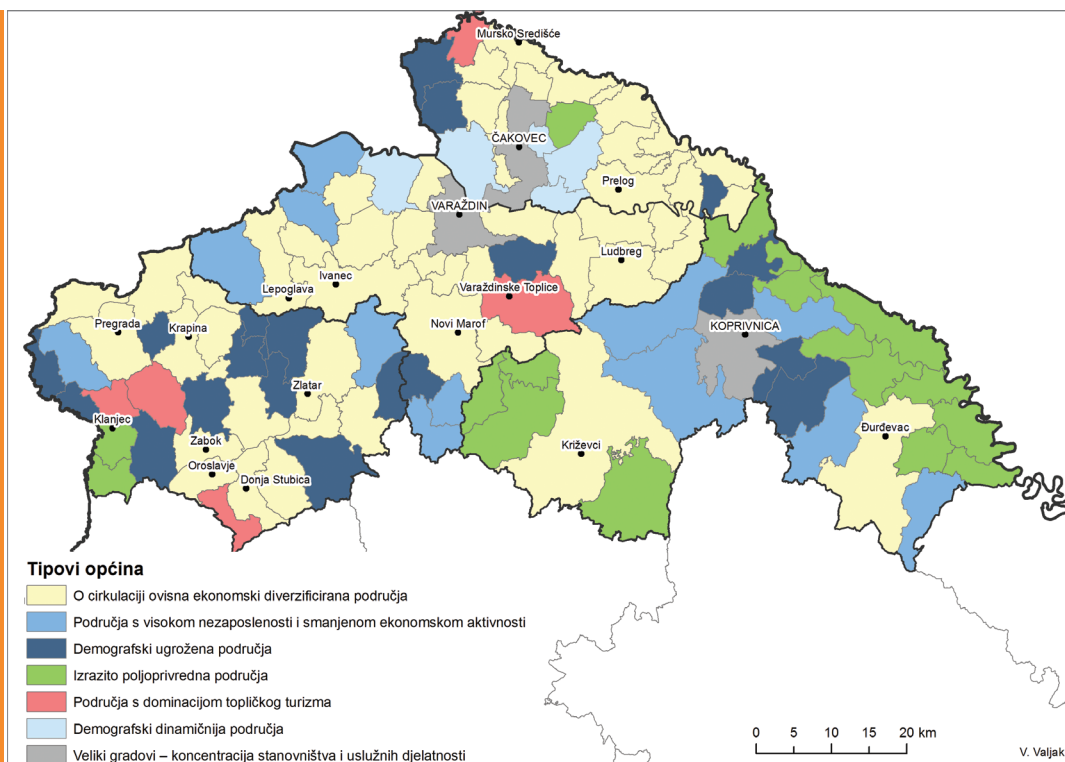
Tematikom upravno-teritorijalne podjele Republike Hrvatske bavili su se brojni autori različitih struka dajući preglede i navodeći razloge promjena (Klemenčić, 1996; Dubravica, 2000; Magaš, 2003; Klarić, 2016) ili istražujući moguće reforme (Hrženjak, 2009; Koprić, 2010; Koprić,

Tab. 1 Promjena broja jedinica lokalne samouprave u županijama Sjeverne Hrvatske između 1991. i 2021.

Županija	Broj JLS 1991.	Broj JLS 2021.	Mjera usitnjenosti
Krapinsko-zagorska	6	32	5,3
Varaždinska	4	28	7,0
Koprivničko-križevačka	3	25	8,3
Međimurska	1	25	25,0
Ukupno Sjeverna Hrvatska	14	110	7,9
RH	102	556	5,5

Izvor: DZS, 2021; Žuljić, 2001

2013). Toskić (1998) je istraživao odnos urbanog sistema i političko-teritorijalne organizacije Republike Hrvatske te zaključuje kako je urbani sistem Hrvatske predstavljao osnovu formiranja nove političko-teritorijalne organizacije. Toskić i Njegač (2003) su istražili utjecaj ustrojstvenih promjena u Hrvatskoj na urbani sistem i regionalni razvoj pri čemu je zaključeno da će sadašnja podjela na županije pridonijeti stabilnijem regionalnom razvoju nego je to bio slučaj u komunalnom sistemu, čime bi se ujedno trebale ublažiti nepravilnosti u obilježjima urbanog sistema Hrvatske. No isti autori (Toskić i Njegač, 2015) također smatraju da su jedinice lokalne samouprave preusitnjene te kao takve imaju smanjen utjecaj na procese, manji gradovi su izgubili svoj gravitacijski utjecaj te im je, preustrojem, nužno



Sl. 1 Tipologija jedinica lokalne samouprave Sjeverne Hrvatske (2011.)

Izvor: Valjak, 2018.

povratiti značenje. Autori smatraju kako osnovu formiranja samoupravnih jedinica trebaju činiti najdostupnija i funkcionalno najvažnija naselja (gradovi i veći centri rada) te njihova gravitacijska područja. Zaključno, većina razmatranih autora smatra kako sadašnja upravno-teritorijalna podjela Hrvatske nije racionalna niti učinkovita, ima preveliki broj jedinica s velikim razlikama u veličini i broju stanovnika iz čega proizlaze brojni ekonomski i strukturni problemi (Blažević, 2003; Jurlina Alibegović i dr., 2010; Koprić, 2013; Vedriš, 2015) te velike razvojne poteškoće (Maleković, 2010).

Pitanje kojim se bavi ovaj rad je kako na provedene promjene upravno-teritorijalnog ustrojstva gledaju izabrani akteri na lokalnoj razini, u četiri jedinice lokalne samouprave Sjeverne Hrvatske. Odabrane jedinice predstavljaju više različitih tipova općina i gradova Sjeverne Hrvatske (sl. 1), ali i različite primjere promjena upravno-teritorijalnog ustroja. Intervjuiranje je uključilo načelnike odabranih jedinica lokalne samouprave, predstavnike LAG-ova kojima pripadaju odabrane JLS te poduzetnike koji djeluju na području odabranih JLS i provedeno je tijekom 2018. godine. Svi brojčani pokazatelji za koje nisu navedeni statistički izvori dobiveni su tijekom intervjuiranja.

S obzirom da je upravno-teritorijalna organizacija oblikovana pod utjecajem velikog broja različitih faktora – geografskih, ekonomskih, povijesnih, političkih, tehnoloških i drugih (Toskić, 1998), koje Ivanišević (2007) sistematizira u osam skupina: 1. prirodna obilježja prostora; 2. mreža i vrsta naselja; 3. obilježja stanovništva; 4. upravno-teritorijalno nasljeđe; 5. privredna i ekonomska razvijenost; 6. prometna i komunikacijska povezanost; 7. efikasnost i ekonomičnost lokalnih službi te 8. politički ciljevi i interesi, prije iznošenja mišljenja i stavova lokalnih aktera sažeto se iznose osnovna obilježja izabranih jedinica lokalne samouprave.

## Grad Klanjec

Grad Klanjec nalazi se u zapadnom dijelu Krapinsko-zagorske županije u neposrednoj blizini granice sa Slovenijom. Prostor gradske općine čine tri reljefne cjeline: masiv Cesar-gradske gore na sjeveru, središnji brežuljkasti prostor te dolina rijeke Sutle. U Gradu Klanjcu, koji se sastoji od 19 naselja, živi 2543 stanovnika (DZS, 2021). U glavnom naselju i centru općine (Klanjec) živi petina stanovništva (507 stanovnika). U zadnjem međupopisnom razdoblju Grad Klanjec smanjio se za 372 stanovnika (indeks promjene 87,2), a čak je i središte gradske općine, naselje Klanjec zabilježilo pad od 60 stanovnika.

Klanjec ima vrlo nepovoljan prometni položaj. Udaljen je od glavnih cestovnih pravaca koji prolaze središnjim područjem Krapinsko-zagorske županije što je uvelike odredilo razvoj cijelog kraja koji je tek lateralnom cestom spojen na autocestu Zagreb-Macelj. Važan čimbenik prometne povezanosti sa Zagrebom dugo je bila željeznička pruga izgrađena 1956. g., no ona Klanjcu nije donijela očekivani zamah jer nikada nije izgrađena u punoj duljini do spoja s prugom Zidani Most – Maribor. Zbog zastarjelosti i nerentabilnosti, pruga je ukinuta 2001. Nepovoljan prometno-geografski položaj, udaljenost od autoceste i ukidanje željeznice dovelo je do gospodarskog zaostajanja, posebice u odnosu na prometno dostupnija naselja kao što su Zabok, Krapina, Sveti Križ Začretje i Bedekovčina. Najveći udio iskorištenog poljoprivrednog zemljišta zauzimaju oranice i vrtovi (51,3 %), zatim livade i pašnjaci (31,6 %) te voćnjaci i vinogradi (16,7 %). Na području Grada je evidentirano 171 obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo. Postoje dvije poslovne zone predviđene za razvoj poduzetništva: Lepoglavec 1 i Lepoglavec 2, od kojih je aktivna samo prva i u njoj su smještene tri tvrtke: Predionica



Sl. 2 Grad Klanjec

Foto: Marin Mićunović, 23.3.2022.

Klanjec d.o.o., Splendor tekstil d.o.o. te Bestal d.o.o. Sadašnji turistički proizvod Klanjca temeljen je na njegovoj kulturnoj baštini te memorijalnoj baštini vezanoj uz život i djelovanje povijesnih osoba (Franjevački samostan i crkva Navještenja Blažene Djevice Marije; Cesargrad; Novi Dvori Cesargradski; Galerija Antuna Augustinčića; trg Antuna Mihanovića; kapelice sv. Florijana i sv. Filipa i Jakova). Shodno navedenome, turizam ima potencijal razvoja u Klanjcu i okolici s prirodno-geografskog i kulturnog aspekta. U centru općine, gradu Klanjcu osiguran je predškolski odgoj djece, dječji vrtić i jaslice. Na području Grada Klanjca djeluje jedna osnovna škola te jedna podružna škola u naselju

Lučelnica, srednja škola je zatvorena, nema niti jedne visokoškolske ustanove. Od zdravstvenih ustanova, u Klanjcu egzistira ispostava Zavoda za javno zdravstvo Krapinsko-zagorske županije te ispostava Doma zdravlja Krapinsko zagorske županije. Izgrađenost komunalne infrastrukture na području jedinice lokalne samouprave je djelomično zadovoljavajuća. Pokrivenost vodovodnom mrežom iznosi oko 92 %, kanalizacijskom 20 %, no mreža je zastarjela zbog čega se očekuje rekonstrukcija i izgradnja cjelokupnog kanalizacijskog sustava. Plinska mreža izgrađena je u dužini od 310 kilometara.

Grad Klanjec kao jedinica lokalne samouprave je, prema indeksu razvijenosti iz 2010. i

2013. godine pripadao 3. skupini jedinica lokalne samouprave, dok sukladno novom indeksu razvijenosti pripada 5. skupini, odnosno uvjetno rečeno najmanje razvijenim JLS gledajući iznadprosječno razvijena područja (Odluke o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti, 2010, 2013 i 2017). Grad Klanjec je, za razliku od ostalih promatranih jedinica lokalne samouprave u ovom članku, jedina teritorijalna jedinica čija je površina smanjena pod utjecajem promjena koje su stupile na snagu 1993. godine. Klanjec je do 1990-ih bio centar bivše velike općine Klanjec koja je u sastavu, osim današnje gradske općine Klanjec, imala još četiri sadašnjih jedinica lokalne samouprave: Kraljevec na Sutli, Kumrovec, Tuhelj i Zagorska Sela. Danas jedinica lokalne samouprave Klanjec ima status gradske općine s obzirom na to da istoimeno i najvažnije naselje ima status grada.

### **Mišljenja i stavovi aktera o promjenama u administrativno-teritorijalnom ustroju**

Gradonačelnik smatra kako ima pozitivnih i negativnih promjena u odnosu na raniji ustroj. *Ono što je pozitivno je to što su te općine koje su nastale iz bivše općine Klanjec puno jače razvile svoju komunalnu infrastrukturu nego što bi razvile da je ostala velika općina. Tu su sigurno općine profitirale, ali jedino i isključivo zato što su opet stavljene pod potpomognuta područja i slično. S druge strane, s nestankom velikih općina nestale su određene centralne funkcije što je uvelike utjecalo na život stanovništva. Također, smanjio se ljudski kapital, a visokoobrazovani su otišli za svojim poslom negdje drugdje jer se ovdje više nisu imali gdje zaposliti, nas je nekad u ovoj zgradi bilo 70-100 ljudi, sad je tu 6 ljudi što se tiče JLS Klanjec te još nekoliko u državnoj upravi. Slaže se da su između centra i periferije smanjene razlike što se tiče asfaltiranja cesta,*

vodovoda, komunalne infrastrukture i dr., općine imaju svoj proračun i uvijek se te općine javljaju na nekakve natječaje, ali se i dalje prvo radi oko centra. Uvijek se prvo gradi centar. Smatra kako su novonastale općine zadovoljne dobivanjem statusa te da je ta promjena iz njihove perspektive pozitivna, no za sam Klanjec ta promjena je značila stagnaciju ili ostanak na istoj razini. Gradonačelnik također smatra kako državna regulativa ne pomaže samoodrživosti općina budući da zakon propisuje koje osobe i službe općina mora imati (npr. pročelnika) što ponekad općinama s malim izvornim prihodima predstavlja veliki problem. U LAG-u također smatraju kako je usitnjavanje općina donijelo pozitivan pomak u smislu infrastrukture, no smatraju kako se ojačavanjem mjesnih odbora i nekih njihovih ovlasti moglo postići isto). Smatraju kako se usitnjavanjem općina nije primarno mislilo na razvoj nego više na samoodlučivanje i upravljanje novcem - *nebuju oni nama naše novce raspoređivali. Bili smo optimistični vezano uz demokraciju, samo nam daj naše da odlučujemo pa ćemo mi to posložiti, ali ipak su procesi i načini upravljanja nedostajali.* Sugovornica iz LG-a smatra kako niti jedna JLS iz bivše općine Klanjec nije profitirala teritorijalnim promjenama te da su *generalno više izgubili svi skupa nego dobili jer se desilo to da ste dobili novi centar, puno slabiji u općini. Neki manje razvijeni nisu profitirali, i ovi slabi sad su još slabiji. Dobili su infrastrukturu, uredili zgradu općine koja zjapi prazna, dok je sam Klanjec puno izgubio izvlačenjem institucija i javne uprave. Ipak, smatra kako ukidanje jedinica lokalne samouprave ne bi naišlo na odobravanje obzirom na to da su stanovnici razvili određeni lokalni identitet, no predlaže tzv. fine mjere, odnosno nagrađivanje kojim bi ih se motiviralo da se funkcionalno udruže, okrupne i umreže. Takve tendencije već postoje, primjerice zajednički poljoprivredni/komunalni redar, za-*

jednička turistička zajednica (Klanjec i Veliko Trgovišće; Zagorska Sela, Desinić i Kumrovec), zajednički projekt LAG-a za širokopojasni internet, projekti za recikliranje otpada gdje se ne mogu javiti jedinice s manje od 10.000 stanovnika, osim ako ne potpišu zajednički sporazum itd. Isto navodi i gradonačelnik koji također ističe udruživanje općina radi nekih projekata od zajedničkog interesa te iznosi primjer osnivanja turističke zajednice područja u kojem, uz Klanjec, sudjeluju i općine Tuhelj i Veliko Trgovišće. *Mi smo premali da bi bili svaki za sebe. Moramo infrastrukturne radove obavljati svaki za sebe, a drugo idemo zajedno. Suradnja nam je na zavidnom nivou i ne gleda se stranačka opredijeljenost.* Poduzetnik smatra kako utjecaj zasebnih jedinica lokalne samouprave generalno nije pozitivan, prije svega u financijskom smislu te u ljudskim kapacitetima i potencijalu koji je sad puno manji, *dok je dostupnost općine ljudima definitivno bolja.* Smatra kako su neke općine premale te ne mogu naći i zaposliti kvalificirane ljude koji bi se mogli javljati na natječaje i provoditi ozbiljne projekte te da bi postojanje mjesnih odbora koji bi se izborili za manja područja/periferiju bila bolja opcija.

## Općina Sveti Martin na Muri

Općina Sveti Martin na Muri pogranična je općina koja se nalazi u sjevernom dijelu Međimurske županije, a osim s općinama Štrigova i Selnica i Gradom Mursko Središće, graniči i sa Slovenijom. Prostor općine se, prema obilježjima reljefa, može podijeliti na južni brežuljkasti dio i sjeverni nizinski dio. Općinu čini 14 naselja s 2391 stanovnika (DZS, 2021), a težište naseljenosti čini središte općine Sveti Martin na Muri (451 st.), i s njime fizionomski srasla naselja (Vrhovljan, Žabnik, Brezovec). Općina Sveti Martin zabilježila je pad od 214 stanovnika (indeks promjene 91,8), no općinsko središte, naselje

Toplice Sveti Martin i susjedni mu Gravešćak bilježe blagi porast (ipak u slučaju posljednja dva, riječ je o populacijski malim naseljima).

Općina ima bogatu prirodnu i kulturnu baštinu. Na području općine dio je i prvog Regionalnog parka u Hrvatskoj Mura-Drava koji je proglašen 2011. godine. Područjem općine proteže se i prekogranični rezervat biosfere Mura-Drava-Dunav kojeg dijele Hrvatska i Mađarska. Bogata prirodna i kulturna baština nadopuna je razvijenom topličkom turizmu koji u općini nema obilježje sezonalnosti već je općina turistički aktivna cijele godine zahvaljujući pješačko-biciklističkim stazama, vinskoj cesti te brojnim manifestacijama koje se održavaju u kompleksu toplica, ali i izvan njih. U naselju Toplice Sveti Martin nalazi se izvor termalne vode na temelju kojeg su i izgrađene istoimene toplice danas poznate kao Terme Sveti Martin. Sustavan rad i turistička izvrsnost općine potvrđena je mnogim nagradama kao što su EDEN 2007. kao najbolja destinacija ruralnog razvoja te Zlatni cvijet Europe 2010. za kvalitetu života u manjim sredinama. Na razvoj općine nedvojbeno je veliki utjecaj imao razvoj turizma, ponajprije investicija u Toplice Sveti Martin, no utjecaj toplica se najviše očituje tek posljednjih godina. Sugovornici smatraju kako je razvoj općine zapravo *produkt stabilne i dobre razvojne politike prisutne dugi niz godina i kroz niz mandata (LAG), bez obzira na različite političke opcije vijećnika, koja je bila preduvjet i glavni pokretač razvoja općine. Politička stabilnost, korektnost i međusobno uvažavanje donosi plod (načelnik).* Primjer te dobre razvojne politike i prostorno-planerske prakse je gospodarska zona koja je također jedan od značajnijih čimbenika razvoja općine, a bila je jedna od prvih na području Međimurske županije. Intencijom općine privatno zemljište je prostornim planom prenamijenjeno u gospodarsku zonu budući da općina u svom vlasništvu nije



Sl. 3 Općina Sveti Martin na Muri  
Foto: Marin Mićunović, 23.3.2022.

imala parcela. Općina je prostornim planom definirala želje, potrebe i mogućnosti, urbanistički uredila zonu i odradila administraciju. Privatni investitori su zatim otkupili zemljišta i izgradili svoje hale. LAG ističe kako je u Međimurju izgrađen velik broj gospodarskih zona u koje je uloženo i puno novaca, no iste su polupopunjene ili gotovo prazne, dok je u slučaju općine Sveti Martin na Muri lokalna politika intenzivno privlačila investitore, te je brzom administracijom, uređenom infrastrukturom i suradnjom s poduzetnicima uspjela osigurati rast zone. Zona djeluje od 2005. godine i kasnije je proširena. Veličine je 220.000 m<sup>2</sup>, od kojih je 140.000 m<sup>2</sup> izgrađeno i u funkciji. U zoni djeluju tvrtke ponajviše metalske djelatnosti te

logističko-skladišni prostori, uglavnom domaćih poduzetnika ili domaćih poduzetnika koji su se vratili iz inozemstva, točnije 13 tvrtki koje zapošljavaju oko 400 zaposlenika, od kojih je 10 tvrtki hrvatskih poduzetnika. Predškolski odgoj na području općine pružaju dva vrtića, dok je osnovnoškolsko obrazovanje organizirano kroz jednu osnovnu školu u glavnom naselju općine. Od zdravstvenih ustanova na području općine djeluju dvije ordinacije obiteljske medicine, ordinacija dentalne medicine i ljekarna. Na području općine registrirano je 16 organizacija civilnog društva, 6 sportskih, dvije kulturno-umjetničke, dva lovačka društva, dva dobrovoljno vatrogasna društva te ostale. Komunalna infrastruktura je na vrlo zadovoljava-

jućoj razini. Vodoopskrba je organizirana kroz sustav regionalnog vodovoda na koji je 2015. godine bilo priključeno 74 % kućanstava, dok je, prema riječima načelnika, početkom 2018. mreža pokrivala cijelu općinu izuzev područja nove gradnje. Opskrba plinom započela je 1996. godine, a do danas je plinificirano 93 % područja općine. Dostupnost širokopojsnog pristupa internetu također je na zadovoljavajućoj razini s obzirom na to da više od 50 % kućanstava koristi brzi internet.

Općina Sveti Martin na Muri prema novom indeksu razvijenosti spada u ispodprosječno razvijene JLS. Točnije, općina je svrstana u četvrtu skupinu, uvjetno rečeno razvijeni ispodprosječno razvijene JLS ili *prva do razvijenih*, prema riječima općinskog načelnika (Odluka o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti, 2017). Sveti Martin na Muri dio je nekadašnje općine Čakovec. Nekadašnja općina, a danas županija podijeljena je na 25 jedinica lokalne samouprave što je značilo značajno usitnjavanje teritorijalno-organizacijskih jedinica s jedne strane te uvećavanje administracije s druge strane.

### ***Mišljenja i stavovi aktera o promjenama u administrativno-teritorijalnom ustroju***

U LAG-u ističu kako je potreba za razdvajanjem krenula od strane države radi nezadovoljstva manjih i slabije razvijenih sredina budući da je velik dio alociranih sredstava primarno razvijao centar bivše općine te se za razvoj elementarne infrastrukture često čekalo da se dojde na red. Prevladala je želja za razvojem svakoga mjesta pojedinačno, mislili su da se znaju sami bolje organizirati (LAG). Intervjuirani sugovornici smatraju kako u smislu promjena u upravljanju jedinicama ima i pozitivnih i negativnih aspekata. Manje većih općina značilo je

da su *kapitalne investicije koje su se spuštale iz središnje države gradile centar*, a u bivšoj općini Čakovec to su bili Čakovec i Prelog, dok sada *subjektivno, više sredstava ostane na lokalnom području, no razvoj i napredak ipak ovisi i o sposobnosti te upornosti lokalnih vlasti*, smatra načelnik. S time se slažu i u LAG-u gdje smatraju kako današnje općine nemaju dovoljno sredstava za razvoj, već samo za puko funkcioniranje te se, za veće projekte i investicije *treba boriti, mozgati i smišljati na koji način doći do peneza*. Smatraju da je takav način funkcioniranja poticajan, s većom participativnošću i razumijevanjem za lokalno područje, no problem je manja profesionalnost u smislu vođenja takvog posla. Negativan aspekt malih teritorijalnih jedinica najviše dolazi do izražaja prilikom pripreme i realizacije većih projekata te je potrebno međusobno povezivanje što uključuje puno dogovaranja te usklađivanja želja, potreba i mogućnosti što može biti ograničavajući faktor. *Zato je važna suradnja, uvažavanje, smirenost i politička korektnost*, ističe načelnik. Kao još jedan negativni aspekt LAG je istaknuo veliku administraciju koja proizlazi iz zakonodavnog okvira koji nalaže da svaka općina ima određeni broj djelatnika ili službenih osoba (načelnika, pročelnika, računovodstvo, tajnicu...) uz pripadajuću plaću. U LAG-u smatraju kako broj općina može biti isti ili čak i veći, no da se njihovo poslovanje treba racionalizirati u smislu udruživanja više općina te bi tako više općina imale jedno knjigovodstvo i određene službene osobe (pr. komunalnog redara).

### **Općina Hum na Sutli**

Općina Hum na Sutli smještena je u sjeverozapadnom dijelu Krapinsko-zagorske županije te ima pogranični položaj. Reljefne osobitosti općine odgovaraju reljefnim uvjetima županije gdje se izmjenjuju brežuljkasti tereni





Sl. 4 Općina Hum na Sutli  
Foto: Marin Mićunović, 23.3.2022.

i udoline. Općinu Hum na Sutli čini osamnaest naselja s ukupno 4608 stanovnika (DZS, 2021). U centru općine i najvećem naselju, Humu na Sutli, živi petina stanovništva (964). U zadnjem međupopisnom razdoblju općina Hum na Sutli smanjena je za 452 stanovnika (indeks promjene 91,1), a i općinsko središte zabilježilo je pad od 132 stanovnika. Blagi rast zabilježila su ipak Humu na Sutli susjedna naselja Lastine i Vrbišnica.

Općina ima nepovoljan prometni položaj zbog svog rubnog smještaja zbog čega je relativno udaljena od glavnih cestovnih pravaca. Ipak, državnom cestom D206 povezana je s autocestom A2 (čvor Đurmanec), a granični

prijelazi u Lupinjaku i Humu na Sutli te još dva manja prijelaza lokalnog značaja daju dodatnu prometnu važnost kraju. Prirodno-geografska osnova uvjetovala je slabiju orijentaciju na poljoprivredu, a dominacija industrijskog sektora te mali posjedi (prosječna veličina parcele je 0,25 ha) i njihova disperziranost utjecali su na njenu ekstenzivnu prirodu. Poljoprivreda je na području općine tek treća djelatnost s 10% zaposlenih. U općini djeluje poslovna zona Dražja koja je smještena uz državnu granicu sa Slovenijom. Zona je veličine 360.000 m<sup>2</sup>, od čega je za gospodarstvo namijenjeno 240.000 m<sup>2</sup> u što je uključena postojeća i planirana izgradnja. Još jedan ograničavajući čimbenik

rasta poslovne zone je priključak na plinsku i vodovodnu mrežu koji je izveden zajedno s domaćinstvima te nema kapacitet za nove jače korisnike. O uspješnosti humske industrije govori i podatak da je, prema ukupnim prihodima poduzetnika gradova i općina u Krapinsko-zagorskoj županiji, Hum na Sutli drugi po redu, odmah iza Krapine, dok je po neto dobiti prva općina u županiji, a sedma u Republici Hrvatskoj (za 2013. godinu). U Humu na Sutli danas djeluje više tvornica, a sve su uvelike izvozno orijentirane. Najstarija je Vetropack Straža, jedna od vodećih staklana u Europi koja zapošljava 600-tinjak radnika. Staklana je bila motor razvoja te kulturnog života općine budući da je jedna od prvih knjižnica na ovim prostorima bila u sklopu tvornice Straža, a u okviru tvorničkog kruga postojala je i kino dvorana. Turistička djelatnost slabo je razvijena na području općine primarno orijentirane na industriju, no prirodni resursi omogućuju razvoj lovnog, ribolovnog i rekreativnog turizma s potencijalom prekogranične suradnje. Sustav obrazovanja organiziran je kroz jednu osnovnu školu (Hum na Sutli) te u pet područnih škola u naseljima Brezno, Druškovec, Lupinjak, Prišlin i Taborsko. U općini nema srednje škole. Predškolski odgoj organiziran je kroz djelovanje vrtića s jaslicama. Zdravstvena zaštita stanovništva osigurana je djelovanjem doma zdravlja i ljekarne. Dom zdravlja osigurava ambulantu obiteljske medicine, stomatološku ambulantu te patronažne usluge. Na području općine aktivne su 42 udruge civilnog društva od kojih je 7 sportskih te 4 dobrovoljna vatrogasna društva (Straža, Druškovec, Klenovec, Prišlin-Hum). Komunalne poslove kao i distribuciju plina i vode obavlja komunalno poduzeće u 100%-tnom vlasništvu općine Humkom d.o.o., a lom stakla prikupljena u lokalnim sabiralištima odvoze se direktno u tvornicu stakla Vetropack Straža. Na plinsku

mrežu priključeno je 1.094 od 1.768 domaćinstava, a na javnu vodovodnu mrežu 1.245 domaćinstava. Vodom iz vodovoda se opskrbljuju sva naselja općine, no sve veći problem je dotrajalost cjevovoda zbog čega su potrebna nova ulaganja. Lokalno stanovništvo se također opskrbljuje vodom iz 36 lokalnih vodovoda. Kanalizacijska mreža nije izgrađena izuzev dionice od budućeg uređaja za pročišćavanje do tvornice Vetropack Straža. Pokrivenost brzim (širokopojasnim) internetom je zadovoljavajuća što uvelike doprinosi razvoju rada i poslovanja. Općina Hum na Sutli je prema indeksu razvijenosti jedna od najrazvijenijih općina Krapinsko-zagorske županije.

Nakon što je prema starijim indeksima razvijenosti općina pripadala trećoj (od četiri) skupine, prema novom indeksu općina je u šestoj od osam skupina što znači da pripada razvijenijim općinama (Odluke o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti, 2010, 2013 i 2017). Općina Hum na Sutli je do 1993. godine i nove teritorijalne organizacije bila u sastavu velike općine Pregrada.

### ***Mišljenja i stavovi aktera o promjenama u administrativno-teritorijalnom ustroju***

Načelnik općine smatra kako je općina izrazito razvijena, *primarno po svojim gospodarskim potencijalima. Kad gledamo nivo standarda, kuće, uređenje okoliša, mi smo ovdje sigurno 2-3 koraka iznad svijeta jer ovdje nema nezaposlenosti, a iz toga sve proizlazi, viši standard i dr.* Također smatra kako ulazni parametri indeksa razvijenosti *ne odražavaju stvarno stanje te da indeksi razvijenosti pomažu ili odmažu nekim JLS pa se JLS bore da ih se zadrži u slabijim skupinama, da ih se oslobodi poreza ili sl.* U općini smatraju kako su *svi manji sustavi operativniji, a svi veliki sustavi su tromi sustavi.* To ujedno

vide kao prednost malih općina. Navode kako su velike općine, osim tromosti, najviše ulagale u centar, no ističu kako je ulaganje u periferiju također ovisilo o lobiranju i borbi za svoj kraj. Također ističu kako se nije puno promijenilo obzirom da su tada prihodi koji su bili rezultat tvornice stakla Straža odlazili u centar, kao što sada odlaze u Zagreb, a malo se vraća. Ipak, smatraju kako je *situacija manjih lokalnih jedinica bolja nego što je to bilo prije* te da je utjecaj manjih općina pozitivan, no ne i ondje gdje nema izvora prihoda i mogućnosti. Također smatraju da je spajanje općina vrlo zahtjevno pitanje budući da bi spajanjem više nerazvijenih općina nastala jedna velika općina, ali isto tako nerazvijena. Poduzetnik također smatra kako se *sve ulagalo u Pregradu* te da je utjecaj manje općine pozitivan *jer se počelo gledati na manja naselja, tj. na periferiju*. U LAG-u su nešto drugačijeg mišljenja te ističu kako je usitnjavanje općina donijelo pozitivan pomak u smislu infrastrukture, no smatraju kako se ojačavanjem mjesnih odbora i nekih njihovih ovlasti moglo postići isto. U LAG-u, pak, smatraju kako na razvoj najmanje utječe regionalna samouprava te kako je fiskalna decentralizacija jedan od ključnih problema JLS koje *nemaju dovoljno sredstava za neke značajne promjene, funkcioniraju staromodno, premalo je vizionarstva i strateškog planiranja*. Kao drugi problem navode nedostatak razmišljanja o sadržajima, a istovremeno previše razmišljanja o infrastrukturi. *Ako se nitko neće voziti po cestama, badava smo ih gradili, ponekad jedan kulturni centar može dati više nego sva ova infrastruktura*. U općini smatraju kako ostale razine vlasti vrlo malo učestvuju u razvoju. Velikim hendikepom smatraju poreznu politiku prema kojoj od 2005. godine *sav porez od profita ide u centralnu kasu*. Dakle, porez na dobit koju ostvaruju tvrtke i poduzetnici u općini odlazi u državnu blagajnu, dok je prije 2005. godine taj porez pripadao lokalnoj

samoupravi. Ističu kako samo od dvije najveće tvornice u državnu kasu odlazi 40 mil. kuna godišnje. *Sad moramo hofirati određenim ljudima da se nešto od toga vrati na lokalnu razinu*. Zbog navedenog, općina ima problema ako treba obnavljati određenu infrastrukturu ili financirati neke druge veće projekte. *Jer na kraju svi imaju više koristi, koji iz kase dobivaju, nego mi od kojih su novci otišli. Za državu smo slijepo crijevo, a vole nas obilaziti, govoriti da smo gospodarsko čudo. Oni to po inerciji, vi ste najbolji imamo sve, ali nemamo sve, a dajemo sve*. Općina je, prije redefiniranja porezne politike tvrtke oslobađala komunalnih doprinosa i to je išlo direktno tvrtkama u razvoj. *Danas više nema logike oslobađanja tih tvrtki od komunalnog doprinosa jer ionako novac odlazi negdje drugdje*. Istog je mišljenja i poduzetnik koji naglašava kako niti jedna razina nije zaslužna za razvoj već je glavni okidač razvoja bila prva tvornica iz koje je tijekom vremena nastalo više tvornica. Također smatra da danas na razvoj prostora općine i država i županija vrlo slabo utječu.

## Općina Breznički Hum

Općina Breznički Hum smještena je u južnom dijelu Varaždinske županije, podno južistočnih padina Ivanščice te jugozapadnih obronaka Kalničkog gorja. Općina se nalazi na brežuljkastom području koje je većinom oblikovano od nepravilno raspoređenih brežuljaka na nadmorskoj visini od 150 do 380 m sa značajnim površinama pod šumama. U općini Breznički Hum, koja se sastoji od 5 naselja, živi 1143 stanovnika (DZS, 2021.). U glavnom naselju i centru općine (Breznički Hum) živi više od trećine stanovnika (415). U zadnjem međupopisnom razdoblju broj stanovnika općine pao je za 213 stanovnika (indeks promjene 84,3), a i središte naselje Breznički Hum je zabilježilo pad od 82 stanovnika.



Sl. 5 Općina Breznički Hum  
Foto: Marin Mićunović, 23.3.2022.

Općina Breznički Hum nalazi se na važnom međunarodnom prometnom pravcu Budimpešta – Varaždin – Zagreb – Rijeka, a dodatni značaj općina je dobila dobivanjem izravnog priključka (čvor Breznički Hum) na autocestu A4 prema Zagrebu i Goričanu. Smještaj i prometni položaj dodatno su poboljšani položajem općine na državnoj cesti D3 između dva velika grada, Zagreba (40 km) i Varaždina (25 km). Kao i u slučaju ostalih zagorskih općina, a sukladno prirodno-geografskoj osnovi i zemljišno-katastarskim razlozima (prosječna veličina parcela je 0,3 ha), poljoprivreda je pretežito ekstenzivnog i autarkičnog tipa, a tla su pogodnija za vinograde i voćnjake. Na području općine registrirana su 232 poljo-

privredna gospodarstva, od čega su 227 obiteljska. U općini djeluju dvije poduzetničke zone, jedna površine 23 ha u kojoj posluju 3 poduzetnika s 200 zaposlenih, dok u drugoj zoni, također površine 23 ha, posluje 4 poduzetnika sa 60 zaposlenih. Predviđena je i nova poduzetnička zona 3 od 7 ha. Turizam je slabo razvijen. Na području općine organiziraju se i manifestacije i proštenja, no ona su lokalnog karaktera. Temelj gospodarstva općine je metalska industrija. Nekoliko značajnih metalških tvrtki (Metal Vuraić, Tukač, WAM Product i Metal Product) ukupno zapošljavaju između 400 i 500 radnika. Sve zone nastale su u suradnji s poduzetnicima i također su primjer važne prostorno-planerske uloge općine.

Od obrazovnih institucija, u općini djeluje jedna osnovna škola (Breznički Hum) i jedna područna škola (Šćepanje), dok predškolska ustanova (vrtić) ne postoji. No, predškolski odgoj organiziran je u područnoj školi u naselju Šćepanje. Od ostalih primarnih centralnih funkcija na području općine djeluju ambulanta i poštanski ured, a postoji i trgovina. Devet je aktivnih udruga, od kojih su najzastupljenija vatrogasna društva (četiri). Trenutna vodoopskrba naselja u općini u većoj mjeri se odvija putem nekoliko lokalnih vodovoda s više pojedinačnih kaptaza i vodosprema. Korisni izvori vode su promjenjive i uglavnom nedostatne izdašnosti tijekom kritičnih mjeseci u godini (ljetni mjeseci), a čije je cjelokupno stanje upitne sanitarne ispravnosti. Preko regionalnog vodovoda vodom se snabdijeva 36 % kućanstava općine. Plinska infrastruktura postoji u poslovnoj zoni, osnovnoj školi i u centru općine, no daljnje širenje nije u planu radi nedostatka interesa budući da većina kućanstava za grijanje koristi drva iz privatnih šuma. Kanalizacijska infrastruktura trenutno nije u planu, a odvodnja otpadnih voda regulirana je privatnim sabirnim jamama.

Općina Breznički Hum je prema indeksu razvijenosti 2010. godine pripadala 2. skupini jedinica lokalne samouprave (50-75 % prosjeka RH), 2013. godine općina je napredovala u 3. skupinu (75-100 % prosjeka RH), dok je 2018. svrstana u 4. skupinu razvijenosti. Prema novom indeksu, općina pripada najbolje razvijenim ispodprosječno razvijenim JLS, no prema novom indeksu, sve su to potpomognuta područja (Odluke o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti, 2010, 2013 i 2017). Općina Breznički Hum je do 1993. godine bila u sastavu velike općine Novi Marof koja je tada podijeljena na 6 današnjih općina.

### ***Mišljenja i stavovi aktera o promjenama u administrativno-teritorijalnom ustroju***

U općini Breznički Hum smatraju kako se *Novi Marof razvio na temelju tih manjih općina jer se sve ulagalo u centar. Kad smo se riješili Novog Marofa bez obzira kaj smo bez kune smo u 10 godina napravili više nego oni tada. Da nas ponovno žele spojiti Marofu mi na to ne bismo pristali. Oni su tada za svoje kleti imali struju i vodu, a mi nismo mogli dobiti vodu, cjevovod ili nešto drugo. S druge strane, smatraju kako su na lokalnoj razini vrlo loše postavljene određene ovlasti što dovodi do prevelike količine birokratskog posla. I sam Zakon o službenicima i namještenicima u lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 86/08, 61/11, 04/18 i 112/19) nalaže postojanje određenih funkcija u općini za što smatraju i u općini i u LAG-u kako isti nije potreban. Također, Zakon o plaćama u lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 28/10) nalaže kako sredstva za plaće zaposlenih ne smiju iznositi više od 20 % prihoda poslovanja jedinice ostvarenih u prethodnoj godini, odnosno najviše 20% proračuna općine smije biti potrošeno na "hladni pogon", a kako je proračun općine malen, taj postotak bi bio premašen da se zaposli broj osoba sukladno Zakonu. I što je sad bolje?! Da prekršim jedan ili drugi zakon pa će reći da sam ošteti proračun općine. Općina je doskočila pravnim zavrslamama tako da se u slučaju potrebe za pročelnikom imenuje privremeni pročelnik. U LAG-u smatraju kako je utjecaj zasebnih općina pozitivan u smislu infrastrukture, ali i tu postoji druga strana medalje. Male općine su sve redom asfaltirale ceste, napravile javnu rasvjetu, mrtvačnicu i krov na društvenom domu. Ali to nije infrastruktura koja znači život i zadržava život. S navedenim se slaže i poduzetnik koji navodi kako su tvornice koje zapošljavaju 500-tinjak radnika sjajan poticaj za ovakvo*

*mjesto, no opet nema ništa da se zabavlja čovjek, da provede slobodno vrijeme. Ili da se zaposle visokoobrazovani. Ima tu infrastrukture, ali ne one koja daje budućnost ili perspektivu. Smatra kako je pozitivna stvar što načelnik koji je prisutan u manjoj sredini vodi brigu o manjoj sredini. Slaže se i s time da se u većim općinama više ulagalo u centar, no također smatra kako i udaljenija naselja u sadašnjim općinama smatraju da se opet više ulaže u centar. Negativan utjecaj*

*u LAG-u vide u povećanoj administraciji i troškovima dok se istovremeno smanjio broj poslova koje općina može obavljati, neki poslovi su se centralizirali što znači da se usitnjavanjem nisu spustile nekakve javne službe. Smatraju kako bi se moglo i više i bolje i kako dosta toga ovisi tko dođe na vlast. I poduzetnik i LAG također naglašavaju smanjenu profesionalnost čelnika općina te predlažu uvođenje određenih edukacija ili obrazovanja za funkciju načelnika.*

## Zaključak

Intervjui ukazuju da su sugovornici svjesni i pozitivnih i negativnih posljedica reforme upravno-teritorijalnog sustava. Navodimo ih u zaključku, uz važnu napomenu da se radi o zbirnoj listi koja proizlazi iz svih provedenih intervjuova što ne znači da sva mišljenja dijele svi sugovornici ili da se odnose na sve općine.

Među pozitivnim učincima reforme upravno-teritorijalnog sustava posebno se ističe brže i učinkovitije razvijanje komunalne infrastrukture na cijelom teritoriju novih općina u odnosu na stanje do 1992. Ipak, pritom se ističe da je ulogu u tome, uz reforme, imalo i dobivanje statusa potpomognutih područja. Zbog pojačanog razvoja komunalne infrastrukture došlo je do smanjivanja razlika u objektivnim pokazateljima kvalitete života između sjedišta općina i ostalih naselja. No i dalje se najviše ulaže u novonastale centre pa razlike unutar općina time nisu posve nestale. Sugovornici smatraju da su nove općine dostupnije stanovništvu, a primjetno je i poticanje veće participativnosti građana u odlučivanju. Još jedna od prednosti je ta da sada općinske vlasti imaju bolji uvid u stanje problema na terenu što uz činjenicu da su manji sustavi percipirani kao operativniji u odnosu na veće, tromije sustave donosi i bolju učinkovitost novih, manjih općina. Iako je istaknuto da nakon reformi više financijskih sredstava ostaje na lokalnom nivou i time jačaju razvojne mogućnosti, uspješnost djelovanja uvelike ovisi o tome ima li općina dovoljne izvore prihoda, bez čega nema razvoja.

Negativni aspekti reformi vidljivi su u nestanku određenih središnjih funkcija s nestankom velikih općina. S time je povezano i smanjivanje ljudskog kapitala i veći stupanj emigracije visokoobrazovanih zbog nestajanja radnih mjesta u kvartarnom sektoru. S druge strane, primjetna je i nedostatna obrazovanost i profesionalizam u poslovima vođenja općina. Također, više novih, ali manjih i slabijih općinskih centara na području bivše općine, ne može nadoknaditi ulogu jednog, ali većeg i snažnijeg centra koji je postojao do reforme. Financijski pritisci zbog zakonskih obveza na novonastale općine s malim izvornim prihodima otežavajuća su okolnost, posebno ako je istovremeno riječ o općinama s manjim financijskim kapacitetom. To pak uvjetuje potrebu za privlačenje sredstava iz vanjskih izvora za što ponekad nema dovoljno ljudskih kapaciteta. Manje novonastale općine često nisu u mogućnosti same iznijeti veće i zahtjevnije projekte pa je potrebno puno energije i spremnosti za suradnju više susjednih općina za njihovo ostvarivanje.

Iako je ovo percipirano kao ograničenje, ipak se kod dijela sugovornika ističe i kao dugoročno pozitivan učinak stvaranja uvjeta za ostvarivanje većih i zahtjevnijih projekata. I konačno, sugovornici ističu da je u odnosu na ranija ulaganja u društvene i kulturne sadržaje, primjetno njihovo zanemarivanje i nedostatnost ulaganja.

Uz prepoznate pozitivne i negativne posljedice provedenih reformi, intervjui s lokalnim akterima otkrivaju i njihove stavove i mišljenja o eventualnom novom preustroju upravno-teritorijalnog sustava. Prevladava mišljenje da ukidanje jedinica lokalne samouprave ne bi naišlo na odobravanje s obzirom na to da su stanovnici razvili lokalni identitet s novonastalim općinama i svjesni su pozitivnih učinaka. Puno učinkovitijim i ostvarljivijim smatraju mogućnosti koje proizlaze iz tzv. finih mjera. Konkretno, s obzirom na to da već u svakodnevnom radu jedinica lokalne samouprave postoji praksa dijeljenja funkcija (npr. zajednička turistička zajednica, zajedničko komunalno redarstvo, zajednički servisi knjigovodstva i računovodstva) i zajedničkih zahtjevnijih projekata (uvođenje širokopojasnog interneta, recikliranje otpada), smatraju da bi država isto trebala prepoznati, poticati i nagrađivati. Time bi se postiglo učinkovitije i financijski održivije poslovanje, posebno manjih općina. Također, daljnje smanjivanje razlika u komunalnoj razvijenosti dijelom bi se moglo potaknuti i jačanjem uloge mjesnih odbora dodjeljivanjem određenih ovlasti i budžeta.

## Literatura

BLAŽEVIĆ, R., 2003: Racionalizacija i hrvatska uprava, u: *Modernizacija hrvatske uprave* (ur. KOPRIĆ, I.), Društveno veleučilište u Zagrebu, Zagreb, 349-364.

DUBRAVICA, B., 2000: *Političko-teritorijalni ustroj Hrvatske do 1918.*, Albatros, Velika Gorica

HRŽENJAK, J., 2009: Napomene o lokalnoj i regionalnoj samoupravi u Hrvatskoj, *Hrvatska javna uprava* 9 (4), 999-1010.

IVANIŠEVIĆ, S., 2007: Teritorijalna osnova lokalne samouprave – opća načela teritorijalne podjele te uvjeti i faktori koji je determiniraju; *Hrvatska javna uprava* 7 (1), 61-116.

JURLINA ALIBEGOVIĆ, D. (ur.), 2010: Analitičke podloge za učinkovitu decentralizaciju u Hrvatskoj, Projektna studija, Ekonomski institut, Zagreb

KLARIĆ, Z., 2016: Geografski aspekti teritorijalnog ustroja Hrvatske i usporedba s drugim europskim zemljama, *Hrvatski geografski glasnik* 78 (2), 49-75.

KLEMENČIĆ, M., 1996: Promjene upravno-teritorijalnog ustroja Hrvatske 1918-1992., u: *Hrvatske županije kroz stoljeća* (ur. MIROŠEVIĆ, F.), Školska knjiga, Zagreb, 123-148.

KOPRIĆ, I., 2010: Teritorijalna organizacija Hrvatske: stanje, kriteriji za prosudbu racionalnosti i prijedlog novog sustava, u: *Nova hrvatska lokalna i regionalna samouprava* (ur. BARBIĆ, J.), Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 109-144.

KOPRIĆ, I. (ur.), 2013: *Reforma lokalne i regionalne samouprave u Hrvatskoj*, Institut za javnu upravu: Pravni fakultet, Studijski centar za javnu upravu i financije, Zagreb

MALEKOVIĆ, S., 2010: Izazovi novog pristupa upravljanju razvojem na lokalnoj i regionalnoj razini u Hrvatskoj, u: *Nova hrvatska lokalna i regionalna samouprava* (ur. BARBIĆ, J.), Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 199-222.

MAGAŠ, D., 2003: Contemporary aspects of the geographical regionalization and administrative-territorial organization of Croatia, *Geoadria* 8 (1), 127-147.

MAGAŠ, D., 2013: Geografija Hrvatske, Sveučilište u Zadru, Odjel za Geografiju, Zadar i Meridijani, Samobor

TOSKIĆ, A., 1998: *Urbani sistem i političko-teritorijalna organizacija Republike Hrvatske*, disertacija, Geografski odsjek PMF-a, Sveučilište u Zagrebu

TOSKIĆ, A., NJEGAČ, D., 2003: Changes in Political and Territorial Organization and their Impact on Croatia's Urban System and Regional Development, *Hrvatski geografski glasnik* 65 (1), 7-24.

TOSKIĆ, A., NJEGAČ, D., 2015: Urbani sustav kao osnova nove upravno-teritorijalne podjele Hrvatske, u: *Nova upravno-teritorijalna organizacija Hrvatske* (ur. BARBIĆ, J.), Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 47-64.

VALJAK, V., 2018: Changes in Development of Northern Croatia Cities and Municipalities from 1991 to 2011: Multivariable Analytical Approach, u: Conference Proceedings 5th International Academic Conference on Places and Technologies (ur. Krstić-FURUNDŽIĆ, A., VUKMIROVIĆ, M., VANIŠTA LAZAREVIĆ, E. i ĐUKIĆ, A.), University of Belgrade - Faculty of Architecture, Belgrade, 869-878.

VEDRIŠ, M., 2015: Ekonomske odrednice nove teritorijalne podjele Hrvatske, u: *Nova upravno-teritorijalna organizacija Hrvatske* (ur. BARBIĆ, J.), Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 47-64.

ŽULJIĆ, S., 2001: Regionalno i teritorijalno ustrojstvo Hrvatske u razdoblju između godina 1945.-2000., *Ekonomski pregled* 52 (1-2), 3-28.

## Izvori:

Odluka o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti (NN 89/10, NN 158/13, NN 132/2017)

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2021., Prvi rezultati, Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske

Zakon o plaćama u lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 28/10)

Zakon o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj (NN 90/92)

Zakon o službenicima i namještenicima u lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 86/08, 61/11, 04/18 i 112/19)



PRIMLJENO: 26.1.2022.

PRIHVAĆENO: 16.2.2022.

**VALENTINA VALJAK**, mag.geogr.

Geografski odsjek, Prirodoslovno-matematički fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Trg Marka Marulića 19/II, 10 000 Zagreb

**Izv. prof. dr. sc. ALEKSANDAR LUKIĆ**

Geografski odsjek, Prirodoslovno-matematički fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Trg Marka Marulića 19/II, 10 000 Zagreb, e-mail: alukic@geog.pmf.hr